

การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต
โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ในจังหวัดเชียงใหม่ *

Building a Network for Strengthening in an Anti-Corruption
by Activities and Buddhist Principles
in Chiang Mai Province

วิราษ ภูมาศรี¹, วินิจ ภาเจริญ², และ รัตนาภรณ์ ประพันธ์รัตน์³
Wirat Poomasree¹, Winit Pharcharuen², and Rattanaporn Praphanrat³
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา^{1,3}
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้²
Mahamakut Buddhist University; Lanna Campus^{1,3}
School of Administrative Studies, Maejo University²
Corresponding Author, E-mail: wirat008@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต 2) ศึกษารูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต และ 3) สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน พื้นที่วิจัย ได้แก่ สถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ 4 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ อาจารย์ และผู้บริหาร จำนวน 346 รูป/คน และผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 30 รูป/คน

* ได้รับความคม: 20 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 6 ธันวาคม 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 6 ธันวาคม 2565

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม 2) รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยมีการสร้างการรับรู้ สร้างจิตสำนึก ระบบการตรวจสอบ และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และ 3) การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ องค์กรการคณะสงฆ์ และสถาบันการศึกษา ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

คำสำคัญ: การต่อต้านทุจริต; เครือข่ายความเข้มแข็ง; หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the situation of cooperation in an anti-corruption 2) to study the network model strengthening in an anti-corruption and 3) to build a network for strengthening in an anti-corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province. This research model was mixed-method research. Research areas consisted of 4 academic institutes in Chiang Mai. Sample group were 346 participants including of students, Buddhist scholars, teachers, and administrators, and 30 participants of in-depth interviewees.

The results of this research found that: 1) The situation of cooperation in an anti-corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province have not happen materialized. 2) The network model for strengthening in an anti-corruption include creating awareness, creation of conscious mind, inspection system, and strengthening morality and ethics. And 3) building a network for strengthening in an anti-corruption which has government sectors, private sectors, civil society, academic sectors, sangha administration, and educational institutions. These are important factors in driving and strengthening in an anti-corruption.

Keywords: anti-corruption; network for strengthening; Buddhist principles.

1. บทนำ

การทุจริตคอร์รัปชันก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของไทยอย่างรุนแรง เกิดการเร่งรัดใช้จ่ายทรัพยากรธรรมชาติ สาธารณสมบัติ งบประมาณ ฯลฯ การกระจายรายได้และทรัพย์สินที่ไม่เป็นธรรม เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ได้เปิดเผยดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันในรัฐบาลทั่วโลก (Corruption Perception Index - CPI) ในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยได้ 36 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ลดอันดับลงจากปี พ.ศ. 2560 ที่อันดับ 96 ของโลก เป็นอันดับที่ 99 ของโลก (ปีซีซี ไทย, 2562) นอกจากนี้ องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันได้จัดอันดับ 10 ประเด็นคอร์รัปชันในไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ประเด็นร้อนในสังคม 2) ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความล่าช้า 3) ประเด็นปัญหาเชิงโครงสร้าง และประเด็นที่รอการแก้ไขระยะยาว การคอร์รัปชันถือเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ขัดขวางกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขจัดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งวัดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในสังคม (ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2556) ปัจจุบันการคอร์รัปชันมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ความเสียหายที่เกิดต่อประเทศชาติจากการทุจริตแต่ละคดีเป็นเงินจำนวนมากศาล ปึงงบประมาณ พ.ศ. 2563 มีการกล่าวหา ร้องเรียน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้ส่งให้หน่วยงานอื่นดำเนินการ พิจารณาวางเงินงบประมาณของโครงการหรือจำนวนเงินที่มีการทุจริต มีมูลค่ารวม 3,288,229,321 บาท (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563) แม้จะมีการสร้างเครือข่ายสร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน แต่ปัญหาคอร์รัปชันยังคงมีอยู่ในสังคมไทย จากผลสำรวจดัชนีสถานการณ์คอร์รัปชันไทยเมื่อเดือนธันวาคม 2560 คาดจะกลับมารุนแรงสุทธรอบ 3 ปี ระบุปี พ.ศ. 2561 เงินใต้โต๊ะที่เอกชนจ่ายสูงสุดถึง 200,000 ล้านบาท หรืออยู่ที่ 5-15% ของมูลค่าโครงการ สร้างความเสียหายต่อจีดีพี 0.41-1.23% (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

รายงานสรุปผลการดำเนินการเรื่องร้องเรียน ประจำปี 2560 ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) พบว่า หน่วยงานที่ถูกร้องเรียนให้ตรวจสอบ 5 อันดับแรก คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 17.35% กระทรวงมหาดไทย 15.11% สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 9.96% กระทรวงศึกษาธิการ 4.11% กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2.34% ส่วนจังหวัด

ที่มีการร้องเรียนมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ กรุงเทพมหานคร 13.19% นครราชสีมา 3.19% เชียงใหม่ 2.91% อุบลราชธานี 2.61% นครสวรรค์ 2.59% (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2561) เชียงใหม่อยู่ในอันดับที่ 3 รองจากกรุงเทพมหานคร และนครราชสีมา แสดงให้เห็นถึงปัญหาการทุจริตที่มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ และก่อให้เกิดความเสียหายทั้งในระบบชุมชน สังคม และประเทศชาติ รัฐต้องเสียงบประมาณจากการทุจริตของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก การแก้ไขปัญหาการทุจริตถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่เร่งด่วนจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้จังหวัดเชียงใหม่เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของไทย มีประชาชนจากทั่วโลกเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว หากปล่อยให้การทุจริตยังเป็นปัญหาอยู่ จะนำไปสู่ภาพลักษณ์ที่ไม่ดีอันจะเป็นผลเสียต่อธุรกิจหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะธุรกิจด้านการท่องเที่ยว

การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตจะประสบความสำเร็จ ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับชาติ กระบวนการและวิธีการ ต้องเกิดจากเจตนาของสมาชิกชุมชนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในพื้นที่ของตน มีการเข้าร่วมในรูปแบบจิตอาสา จนเกิดเป็นองค์กรชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต ถือเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จ ที่ทำให้เกิดการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต (ชุมแพ แสนยะบุตร และ ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ, 2560) หน่วยงานภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ มีสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาลที่มีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมีธรรมาภิบาล และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) เพื่อสร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ให้ครอบคลุมภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน พร้อมทั้งสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตในสถานศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสถาบันการศึกษา เพื่อดำเนินการต่อต้านทุจริตให้ประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์ในวงกว้าง บทความวิจัยนี้จะนำเสนอการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้สังคมมีความโปร่งใส ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม ค่านึงถึง

ผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคล เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคม พร้อมทั้งสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมเรื่องซื่อสัตย์สุจริต อันจะก่อประโยชน์ต่อเยาวชนสถาบันการศึกษา ชุมชน สังคม และประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม และ 3) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอด้วยตารางและอธิบาย การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ข้อคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาหลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ สรุปจากแบบสำรวจ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ของสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน โรงเรียนเมตตาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 2,552 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย นักเรียน นิสิต นักศึกษา ของสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ได้จากวิธีการสุ่มตัวอย่างของยามาเน่ (วาโร เฟ็งส์วีสดี, 2551) ได้จำนวน 346 รูป/คน โดยจำแนกเป็นสัดส่วนกับประชากร

3. กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่ให้ข้อมูลจากการเลือกสุ่มแบบเจาะจงสำหรับการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดเวทีวิพากษ์ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เวทีถอดองค์ความรู้ภาคประชาชน ประกอบด้วย นิสิตนักศึกษา ประชาชนทั่วไป จำนวนแบบสอบถาม 346 ตัวอย่าง สัมภาษณ์ 30 คน ประชุมกลุ่ม 30 คน ประชุมเชิงปฏิบัติการ 30 คน กลุ่มที่ 2 เวทีถอดองค์ความรู้ของสถานศึกษา หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และผู้อำนวยการศึกษา หัวหน้ารับผิดชอบเกี่ยวกับทุจริต สัมภาษณ์ 5 คน ประชุมกลุ่ม 5 คน ประชุมเชิงปฏิบัติการ 5 คน กลุ่มที่ 3 นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญและบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ 5 คน ประชุมกลุ่ม 5 คน ประชุมเชิงปฏิบัติการ 5 คน จัดเวทีวิพากษ์ 5 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การศึกษาภาคสนาม เป็นการศึกษาหลังจากการศึกษาเอกสารจนได้กรอบแนวคิด และแนวทางในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันมากที่สุด ผู้วิจัยจะลงเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อสำรวจพื้นที่เป้าหมาย ลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้อำนวยการศึกษา ผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประกอบการวิจัยและการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

4.2 การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสารหลักฐานชั้นต้น ทั้งจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ พระราชบัญญัติ บทความวารสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัยและนำเสนอในการจัดประชุมกลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการดำเนินกิจกรรม ในทุกขั้นตอนของการวิจัย

4.3 จัดประชุมกลุ่ม เป็นการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในระดับพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางการร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ โดยจัดจำนวน 1 ครั้ง/พื้นที่ จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้ 1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ 2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 3) โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน

4.4 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์ SWOT และ กำหนดทิศทางในการพัฒนารวมทั้งความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตในภาพรวม โดยระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน จำนวน 3 ครั้ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ โดยใช้เกณฑ์วัดแบบ Likert Scale (วาโร เฟิงส์วีสต์, 2551) แบ่งผลการประเมิน ออกเป็น 5 ระดับ และใช้การวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปล ข้อมูลตามเกณฑ์การประเมินและนำเสนอในรูปแบบของตารางและคำบรรยาย

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ตามประเภทของข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจลงพื้นที่จริง แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่ม และเวที วิชาการแล้วนำข้อมูลทั้ง 3 ประเภท มาตีความ จัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ และวิเคราะห์ตาม ประเด็นที่กำหนดไว้

สำหรับงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้ขอขอบคุณทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทศ.) ทุนสนับสนุนงานพื้นฐาน (Fundamental Fund) สัญญาเลขที่ วจ.006/2564 รหัสโครงการ 4A123000024 งบประมาณด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน สามารถเรียงเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุดอันดับแรก ได้แก่ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต จังหวัด เชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) รองลงมา ได้แก่ รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งใน การต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริตโดยใช้

กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และเวทีระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้สรุปในแต่ละประเด็นดังนี้

2.1 สภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สภาพความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในองค์กรยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทั้งในด้านการปลูกฝังและการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมในการกล่อมเกลาประชาชนทุกช่วงวัยในการเสริมสร้างวัฒนธรรมและค่านิยมในการต่อต้านทุจริตอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการสร้างการรับรู้ สร้างจิตสำนึก ระบบการตรวจสอบ และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมทุกภาคส่วนแบบมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ

2.3 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า กระบวนการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการต่อต้านทุจริต เพื่อให้สังคมมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม มีภูมิคุ้มกัน และขับเคลื่อนค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตแก่เยาวชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ องค์กรคณะสงฆ์ และสถาบันการศึกษา ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนและสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

โดยคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยการระดมความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องมีข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ดังนี้ ควรมีการสร้างเครือข่ายในสถาบันการศึกษาให้เข้มแข็ง มีการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกของคนในเครือข่าย มีการวางแผนการทำงาน มีวัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ และมีการจัดรูปแบบองค์กรที่ชัดเจน มีเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนสร้างการเรียนรู้กลไกการทุจริตที่หลากหลาย ทั้งเวทีสาธารณะและเวทีทางสื่อออนไลน์ ให้การยกย่ององค์กรหรือบุคคลที่สุจริตและมีบทลงโทษองค์กรหรือบุคคลที่ทุจริต มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง มีการระดมสมองจากเครือข่ายมีงบประมาณในดำเนินการทำงาน มีการจัดหาทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินการที่เพียงพอ และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์กรของท่านมีการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การได้ประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นในการต่อต้านการทุจริต ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมเชิงปฏิบัติการว่า บุคลากรขององค์กรได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต เพียงบางส่วนเท่านั้นที่ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่สนใจในกิจกรรมหรือโครงการป้องกันต่อต้านทุจริตที่จัดขึ้น สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล (2561) ได้สรุปว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น ทราบถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเกิดความคิดที่จะร่วมต่อต้านการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในสังคมไทย มีความมุ่งมั่นที่จะเข้าร่วมขบวนการเป็นกระบอกเสียงในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และสอดคล้องกับ บวร ชมขุนศรี และ ยุทธนา ประณีต (2564) ได้สรุปว่า ประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้ความเข้าใจการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมีขอบตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในองค์กรไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องนอกเหนืออำนาจหน้าที่ เรื่องไกลตัว จะทำให้ตนเดือดร้อน การต่อต้านการทุจริตไม่ใช่หน้าที่ตนแต่เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง

2) รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีจุดมุ่งหมาย เป้าหมายเดียวกัน ของสมาชิกเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง มีค่าแปลผลในระดับมาก สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมเชิงปฏิบัติการว่า รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ต้องมีการวางแผน มีวัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ และมีการจัดรูปแบบองค์กรที่ชัดเจน ให้การยกย่ององค์กรที่บุคคลสุจริตและตำหนิองค์กรหรือบุคคลที่ทุจริต มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง มีการระดมสมองจากเครือข่าย มี

งบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนในการทำงานที่เพียงพอ และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ยุทธศาสตร์ที่ 6 ว่า 1) การปลูกฝังให้คนไทยไม่โกงโดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมุ่งสร้างจิตสำนึกและทัศนคติเชิงบวก และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนภาคเอกชน และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังพฤติกรรมของข้าราชการ รวมทั้งพัฒนาและสร้างเครือข่าย คุ้มครองการแจ้งเบาะแสการทุจริตและประพฤติมิชอบในกลุ่มประชาชน และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ 2) ป้องกันการทุจริต โดยมีแนวทางการสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการป้องกันการทุจริตของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องสร้างอุดมการณ์และสร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม มีระบบการตรวจสอบการทำงาน ผู้นำที่มีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ระดมสมองสมาชิกในเครือข่ายเพื่อสรุปความคิดเห็นร่วมกัน มีการสำรวจปัญหาหรืออุปสรรคแล้วนำไปแก้ไข สร้างอุดมการณ์ สร้างจิตสำนึกในการทำงานที่โปร่งใส เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งจะทำการทุจริตคอร์รัปชันให้หมดไปจากองค์กร สอดคล้องกับ บวร ชุมชนศรี และ ยุทธนา ประณีต (2564) ได้สรุปว่า แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดให้รัฐพึงปฏิบัติตาม และให้มีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ เน้นการปรับพฤติกรรม “คน” ปลูกฝังให้มีจิตสำนึก ยึดมั่นและสร้างวัฒนธรรมซื่อสัตย์สุจริต สอดคล้องกับศุภยาเยาว์ นาคเงินทอง, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, และ อภินันท์ จันตะนี (2561) สรุปว่า ในระดับบุคคล การปลูกจิตสำนึกโดยปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม รณรงค์ให้รักษาศีลห้า ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับ ธิติรัตน์ ราศิริ และ อาจินต์ สงทับ (2561) ได้กล่าวว่า ภาคีเครือข่ายของชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของมีการเสริมสร้างพลังอำนาจ การเสริมแรงให้กับคนในชุมชนเกิดการรวมตัว เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการแสดงออกถึงความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และให้ความสำคัญกับการสร้างแกนนำในการดำเนินการ

นอกจากนั้นลักษณะเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีตัวแทนของทุกภาคส่วน มีอุดมการณ์ร่วมกัน มีกฎหมายที่ให้อำนาจเครือข่าย เน้นหลักคุณธรรมจริยธรรม มี

ความต่อเนื่อง มีทีมงานที่ดีเข้าใจและคอยช่วยเหลือกัน โดยดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน สอดคล้องกับ นนท์ น้าประทานสุข (2561) สรุพบว่า ภาครัฐควรส่งเสริมการประสานการร่วมมือกัน โดยเน้นให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยมีศูนย์เฝ้าระวังที่เชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ

3) การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เครือข่ายในการป้องกันการทุจริต เป็นกระบวนการที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน/ประชาชนในปัจจุบัน หากมีเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต สามารถป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตได้ เครือข่ายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานรวมถึงข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้จากกันและกันในการป้องกันและต่อต้านการทุจริต สามารถชี้แนะโดยใจสุจริตเพื่อชี้ให้เห็นช่องโหว่ของระบบการบริหารที่อาจมีการทุจริตได้ และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (2560) สร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมต่อต้านการทุจริต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ปลูกจิตสำนึก ทักษะจิตต่อต้านการทุจริตประพุดติมิชอบของภาคีเครือข่ายภาคประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนการเข้าร่วม เฝ้าระวัง และตรวจสอบการทุจริตอย่างจริงจังมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2559) ปลูกฝังให้ประชาชนทุกระดับเข้าใจและเกิดจิตสำนึกด้านการต่อต้านการทุจริต พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของประชาชนที่มีความตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพร้อมทั้งขยายแนวคิดดังกล่าวให้เกิดเป็นบรรทัดฐานในสังคม

ปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ระบบที่ดี ความตระหนักถึงหน้าที่พลเมืองที่ดีในการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม 1) สมาชิกเครือข่าย มีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน 2) วัสดุอุปกรณ์ สิ่งสนับสนุนในการดำเนินงานเพียงพอ 3) เงิน มีงบประมาณในการดำเนินงานเครือข่าย 4) การระดมสมอง มีการหาข้อยุติการทำงานในการต่อต้านการทุจริต 5) มีรูปแบบการปฏิบัติงานชัดเจน นอกจากนั้นผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับชุมแพ แสนยะบุตร และศุภวัฒน์นกร วงศ์ธนวิสุ (2560) ได้สรุปว่า ปัจจัยหลักของความสำเร็จที่ทำให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต

ประกอบด้วยศักยภาพนโยบายของผู้นำ กลไกการตรวจสอบ และการสนองต่อความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับ ฐานริณทร์ หาญเกียรติวงศ์ และคณะ (2560) การบริหารจัดการในเครือข่าย พบว่า มีภาวะผู้นำ มีระบบการตัดสินใจแบบประชาคมในหมู่บ้าน มีช่องทางการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ส่วนแนวทางการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ต้องสร้างเครือข่ายในสถาบันการศึกษาให้เข้มแข็ง มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลไกการทุจริต ทั้งเวทีสาธารณะและเวทีทางสื่อออนไลน์ มีการวางแผนการทำงาน วัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ และการจัดรูปแบบองค์กรที่ชัดเจน ยกย่ององค์กรที่สุจริตและมีบทลงโทษบุคคลที่ทุจริต มีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ และจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ สมชาย ชูเมือง (2563) พบว่า แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการต่อต้านทุจริตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแบบ 7 ส 2 ว 1 ย คือ ส.1 ส่งเสริมบทบาทของสภา ส.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ส.3 สร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน ส.4 สร้างกลไกเชื่อมประสานองค์กรกลางกับทุกภาคส่วน ส.5 สร้างตัวอย่างที่ดี ส.6 สร้างสังคมทริโอดัปะปะ ส.7 สนับสนุนการร้องเรียนผ่านระบบ 2 ว คือ ว.1 วางแผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต ว.2 วางหลักเกณฑ์การได้มาของผู้บริหาร 1 ย คือ ย.1 ยอมรับการตรวจสอบด้วยระบบ

การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้สังคมมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม มีภูมิคุ้มกัน และขับเคลื่อนค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตแก่เยาวชน มีกระบวนการดังนี้

ภาพที่ 1. กระบวนการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการต่อต้านทุจริต

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากคณะผู้วิจัยได้ค้นพบและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการรับรองการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ได้ดังรูปภาพดังนี้

ภาพที่ 2. การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

7. ข้อเสนอแนะ

1. สร้างกระบวนการรับรู้ให้เกิดขึ้นในวงกว้าง หลายรูปแบบ สร้างความเข้าใจในการรับรู้ถึงกระบวนการทุจริต ชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดจากการทุจริต
2. เครือข่ายควรมีความหลากหลายกลุ่มผู้เข้าร่วม ทั้งเพศ วัย การศึกษา อาชีพ และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรในระดับพื้นที่ ชุมชน และท้องถิ่น
3. ควรสร้างเครือข่ายตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีกฎหมายรองรับจัดโครงสร้างบริหารให้ชัดเจน มีส่วนร่วมทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในเครือข่ายต่อต้านการทุจริตตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน และ
5. ควรคัดเลือกคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์มากกว่าคนเก่ง เข้ามาบริหารงานเครือข่าย และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2561). “องค์กรท้องถิ่น” แชมป์ธุรกิจสงบโงก ตร.อยู่อันดับ 3. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/803342>
- เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล. (2561). กลยุทธ์การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันด้วยการสร้างค่านิยมของกลุ่มนักศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 20(2), 237-251.
- ชุมแพ แสนยะบุตร, และ ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวสุ. (2560). การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและภาคประชาชนต่อต้านการทุจริตขององค์กรชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 7(3), 53-62.
- ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์ และคณะ. (2560). เครือข่ายการป้องกันปัญหาหมอกควันในเขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 7(3), 41-53.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). คอร์รัปชันไทยรุนแรงรอบ 3 ปี เอกชนรุมจ่ายเงินใต้โต๊ะปี 61 ชิงงานรัฐ. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/business/economics/1205688>
- ฉัตรรัตน์ ราศิริ, และ อาจินต์ สงทับ. (2561). แนวทางการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อก้าวสู่ “ศตวรรษที่ 21”. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(1), 315-628.
- นนท์ นำประทานสุข. (2561). บทบาท หน้าที่และกลไกขององค์การภาครัฐและภาคประชาสังคมต่อการต่อต้านและปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชัน ของประเทศญี่ปุ่น. *วารสารสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 11(2), 83-111.
- บีบีซี ไทย. (2562). คอร์รัปชัน : อันดับความโปร่งใสไทยปี 2018 ตกจาก 96 เป็น 99. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-47028658>
- บวร ชมขุนศรี, และ ยุทธนา ประณีต. (2564). การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤตินิยมชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 5(1), 315-628.

- วโร เฟ็งสวีตี้. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศุภเจตน์ จันทรสาส์น. (2556). การคอร์รัปชันและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในสังคม: การพิจารณาระหว่างประเทศ. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 19(3), 35-59.
- ศุภเยาว์ นาคเงินทอง, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, และ อภินันท์ จันตะนี. (2561). การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 267-277.
- สมชาย ชูเมือง. (2563). การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(2), 194-206
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2560). ยุทธศาสตร์ฉันทิพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาลต่อต้านการทุจริต พ.ศ. 2560-2564. สืบค้นจาก https://www.pacc.go.th/pacc_website/ploads/files/strategy/motiv_60.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2559). ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564). สืบค้นจาก <https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/20191120112711128.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2563). สถานการณ์การทุจริตประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th/fileweb/cabinfocenter6/drawer041/general/data0000/00000681.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2565. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422